

ПРИРОДООХОРОННІ ІНДИКАТОРИ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗА УМОВ КАРДИНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

завідувач відділу, проф. **Хлобистов Є.В.**, здобувач **Пристайко О.П.**
*Державна установа «Інститут економіки природокористування та
сталого розвитку НАН України» (Україна)*

На часі проблема визначення методологічних підходів та методичних засад, а також пропозицій щодо практичного впровадження регіональних природоохоронних індикаторів сталого розвитку з урахуванням міжнародного та вітчизняного досвіду та особливостей соціально-економічних трансформацій нашої держави. Для вирішення задачі з впровадження регіональних природоохоронних індикаторів сталого розвитку потрібно удосконалити методологічні підходи до визначення змісту природоохоронних індикаторів сталого розвитку, які, на відміну від існуючих, спираються на врахування динаміки соціально-економічних змін та управлінських можливостей до застосування. Також доречно удосконалити методичні підходи до формування змісту та форми індикаторів з урахуванням фактору часу та його визначенні при розрахунках конкретних значень індикаторів, так фактор часу практично не застосовувався до природоохоронних індикаторів, і ми пропонуємо його врахувати через динамічні характеристики екосистем. Практична реалізація завдань враховує удосконалення організаційно-управлінських підходів до практичного впровадження системи природоохоронних індикаторів до стратегічного планування територіального розвитку з урахуванням соціально-економічної динаміки, що, на відмін від існуючих підходів, пропонують зміну акценту пріоритетності індикатора, залежно від рівня економічного розвитку території та особливостей розвитку. Це уможливорює матриця аналізу впливу антропогенного тиску на сталість природних екосистем з урахуванням характеристик часу. Різні види антропогенного навантаження розподіляються на механічні (техніко-технологічні), хімічні, біологічні, електромагнітні. Стійкість екосистем, тобто їх властивість відновлювати репродуктивні функції після збурення, визначається рейтинговими оцінками – від «нуля» (індиферентність до впливу) до «3» (рівень небезпеки впливу, або рівень потенційного порушення асиміляційних властивостей). Час визначається періодом, за який екосистема після збурення відновлює репродуктивні властивості, і саме «короткій» період визначається меншим значенням, а «довгий» – більшим.

Ми свідомі того, що нас оточують переважно антропогенно-природні екосистеми, а природні екосистеми, що існують без втручання людини знаходяться тільки у заповідниках, але навіть такі, природно-антропогенні екосистеми або ландшафтні комплекси, теж мають певні властивості сприймати (і асимілювати) збурення. Результати аналізу за допомогою матриці сталості екосистем корегують «вагу» індикатора для його подальшого застосування у проектній та планувальній діяльності (в межах програм та проектів соціально-економічного розвитку, охорони природи, програм сталого розвитку території, міст тощо).

З урахуванням досліджень індикаторів сталого розвитку, що оприлюднені колегами з НТУУ «КПІ» [1], ми пропонуємо наступний вид агрегованих індикаторів, що враховують навантаження та екосистеми та реакцію екосистем на ці навантаження (розраховуються у %):

1) перевищення новим лісових і чагарникових насаджень над рубкою або знищенням чагарників та зелених насаджень в процесі господарського освоєння території та рік; 2) зміна площі рілля; 3) зміна площ сіножаті та пасовищ; 4) зміна обсягів використання питної води на 1 жителя за рік.

Агрегований індикатор є сумою індексів, виражених у відносних одиницях (від 0 до 1), і скорегований на вагові коефіцієнти, що враховують часові та соціально-економічні особливості реалізації дослідження.

Аналіз таких показників за рівні областей України триває і поки він дещо

гальмується певним недоліком статистичної інформації. Однак проведені розрахунки дозволяють сказати, що ситуація зі сталістю розвитку в цілому не має тенденцій до покращення. Природоохоронні індикатори сталого розвитку мають корегуватися з урахуванням змін, що відбуваються у соціально-економічному середовищі, інколи раптових та несподіваних. Останні події говорять, що при настанні надзвичайних збурень, соціально-економічного та політичного характеру, чи втратою керування окремих регіонів, індикатори мають динамічно змінюватись. Ці зміни мають бути адекватними не зменшенню «аналітичного простору», а врахуванням невизначеності інформації та наслідків полії. Другим важелем має стати часовий вимір, з урахуванням динаміки стану екосистем та динаміки результативності реагування та ситуацію, що склалася внаслідок певних антропогенних збурень. Таким часовий вимір має визначатися як показник, що корегує часові складові та впливає на остаточний вигляд інтегрального індикатора, при цьому якщо часове реагування буде ефективним у ближньому часовому вимірі, то в бік збільшення, якщо в далекому – в бік зменшення. Це дозволить сформувати адекватний та адаптований до змін середовища вигляд регіональних природоохоронних індикаторів стало розвитку.

1. Сталый розвиток регіонів України / [наук. керівник М.З.Згуровський, відп. ред. В.Я.Шевчук]. – К. : НТУУ «КПІ», 2009. – 197 с.

Хлобистов, Є.В. Природоохоронні індикатори сталого регіонального розвитку за умов кардинальних трансформацій соціально-економічного середовища [Текст] / Є.В. Хлобистов, О.П. Пристайко // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 6–8 травня 2014 р. / За заг. ред. О.В. Прокопенко. - Суми : СумДУ, 2014. - Т.1. - С. 33-35.